

REKOMENDACIJA DĖL DUOMENŲ APSAUGOS PAREIGŪNŲ SKYRIMO VIEŠAJAME SEKTORIUJE IR JŲ VEIKLOS REGLAMENTAVIMO YPATUMŲ

2019-06-11

Rekomendacija¹ dėl duomenų apsaugos pareigūnų skyrimo viešajame sektoriuje ir jų veiklos reglamentavimo ypatumų parengta įvertinus Bendrojo duomenų apsaugos reglamento įgyvendinimo koordinavimo komisijos² atliktos ministerijų apklausos dėl 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (toliau – BDAR) įgyvendinimo (toliau – Apklausa) ministerijose ir joms pavaldžiose įstaigose rezultatus.

Rekomendacijos tikslas – atkreipti valdžios institucijų ar įstaigų dėmesį į praktikoje pastebėtus trūkumus, susijusius su duomenų apsaugos pareigūno (toliau – DAP) skyrimu, jo nepriklausomumo užtikrinimu bei veiklos reglamentavimu valdžios institucijose ar įstaigose. Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija (toliau – Inspekcija) šiuo metodiniu dokumentu siekia priminti, kad DAP gali valstybės institucijoms ar įstaigoms padėti laikytis BDAR reikalavimų ir pasiekti jų tikslų, stebėdamas kaip valstybės institucija ar įstaiga tvarko asmens duomenis, patarti apie galinčias kilti rizikas ir kt.

Pareiga skirti DAP

Įvertinus Apklausoje rezultatus, pastebėta, kad vis dar ne visos valdžios institucijos ir įstaigos yra paskyrusios DAP. Dažniausiai pateikiami motyvai, kad pareiga paskirti DAP nėra taikoma arba jos įgyvendinimas neįmanomas dėl finansinių ar žmogiškųjų išteklių trūkumo. Atsižvelgdama į valdžios institucijų ir įstaigų pateiktus atsakymus, Inspekcija šioje rekomendacijoje pateikia papildomus paaiškinimus dėl DAP skyrimo.

Kas yra valdžios institucija ar įstaiga?

BDAR 4 ar 37 straipsnyje nėra pateikiama „valdžios institucijos ar įstaigos“ samprata, o DAP gairėse paaiškinta, kad ši sąvoka turi būti nustatyta nacionalinėje teisėje. Kitaip tariant, valstybės narės turi teisę pasirinkti, kokias įstaigas, įmones, organizacijas ar institucijas priskirti šiai sąvokai. Lietuvoje valdžios institucijos ir įstaigos sąvoka apibrėžta Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme (toliau – ADTAĮ), kurio 2 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad **valdžios institucijos ir įstaigos** – valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, įmonės ir viešosios įstaigos, finansuojamos iš valstybės ar savivaldybių biudžetų bei valstybės pinigų fondų ir Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka įgaliotos atlikti viešąjį administravimą

¹ Rengiant rekomendaciją buvo remiamasi BDAR (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>), 29 straipsnio duomenų apsaugos darbo grupės, įkurtos 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 95/46 EB dėl asmens duomenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo pagrindu, 2016 m. gruodžio 13 d. Duomenų apsaugos pareigūnų gairėmis Nr. WP243 (2017-04-05 redakcija) (https://ec.europa.eu/newsroom/article29/item-detail.cfm?item_id=612048).

² Bendrojo duomenų apsaugos reglamento įgyvendinimo koordinavimo komisijos sudėties patvirtinta Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro 2018 m. birželio 8 d. įsakymu Nr. 1R-97 „Dėl Bendrojo duomenų apsaugos reglamento įgyvendinimo koordinavimo komisijos sudėties patvirtinimo“.

arba teikiančios asmenims viešąsias ar administracines paslaugas ar vykdančios kitas viešąsias funkcijas.

Atsižvelgiant į ADTAĮ įtvirtintą sąvoką, išskirtini du kriterijai juridinio asmens pripažinimui valdžios institucija ar įstaiga:

1. **Finansavimo šaltinis:** juridinis asmuo yra finansuojamas iš valstybės ar savivaldybių biudžetų bei valstybės pinigų fondų.

2. **Atliekamos funkcijos:**

2.1. Juridinis asmuo Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo³ (toliau – VAĮ) nustatyta tvarka įgaliotas atlikti viešąjį administravimą arba

2.2. Juridinis asmuo teikia asmenims viešąsias ar administracines paslaugas arba

2.3. Juridinis asmuo vykdo kitas viešąsias funkcijas.

Ar visais atvejais valdžios institucijoms ar įstaigoms būtina paskirti DAP?

Jei institucija ar įstaiga atitinka ADTAĮ 2 straipsnio 2 dalies apibrėžtį, pagal kurią būtina turėti DAP, tokia institucija **negali nuspręsti** DAP neskirti. **BDAR nenustato Reglamento 37 straipsnio 1 dalies a punkto taikymo išimčių.**

Kitaip tariant, pareiga paskirti DAP, nepriklausomai nuo valdžios institucijos ar įstaigos dydžio, taikoma ir **valstybiniam** darželiams, bibliotekoms, savivaldybėms, muziejams, teatrams, paramos fondams ir pan. Tačiau Inspekcija, suprasdama, kad žmogiškųjų ar finansinių išteklių trūkumas gali kelti sunkumų paskiriant DAP, pažymi, kad mažos ar kelios analogiškas paslaugas teikiančios institucijos ar įstaigos, atsižvelgdamos į turimus žmogiškuosius ar finansinius išteklius, gali pasinaudoti BDAR 37 straipsnio 3 dalimi, nustatančia, kad „jeigu duomenų valdytojas arba duomenų tvarkytojas yra valdžios institucija ar įstaiga, **vienas duomenų apsaugos pareigūnas gali būti skiriamas kelioms tokioms institucijoms arba įstaigoms**, atsižvelgiant į jų organizacinę struktūrą ir dydį“. Pavyzdžiui, savivaldybė galėtų paskirti vieną DAP visoms jos teritorijoje veikiančioms viešosioms bibliotekoms, darželiams ar kt. Šiuo atveju svarbu užtikrinti, kad su paskirtu DAP galėtų lengvai susisiekti bet kuri jam priskirta valdžios institucija ar įstaiga, duomenų subjektas ar priežiūros institucija. **Be kita ko, svarbu priminti, kad apie paskirtą DAP būtina pranešti Inspekcijai.**⁴

Ar valdžios institucija ar įstaiga vietoje DAP gali skirti už duomenų apsaugą atsakingą asmenį?

Kai kurios valdžios institucijos ar įstaigos skiria ne DAP, bet **už duomenų apsaugą atsakingą** asmenį. Toks sprendimas paprastai nebūtų suderinamas su BDAR, nes tiek BDAR 39 straipsnyje, tiek DAP gairėse išskirtos DAP funkcijos apima tokius veiksmus kaip asmenų informavimas apie prievoles pagal BDAR, konsultavimas, BDAR laikymosi stebėjimas, darbuotojų informuotumo didinimas, konsultavimas dėl poveikio duomenų apsaugai vertinimo, bendradarbiavimas su priežiūros institucija ir kontaktinio asmens funkcijų atlikimas priežiūros institucijai kreipiantis su duomenų tvarkymu susijusiais klausimais. Kitaip tariant, **DAP pats nėra atsakingas už asmens duomenų apsaugą** valdžios institucijoje ar įstaigoje, nes pareigą tvarkyti asmens duomenis laikantis BDAR turi kiekvienas duomenų valdytojo ar duomenų tvarkytojo darbuotojas, todėl pačios valdžios institucijos ar įstaigos pareiga yra užtikrinti, kad jos darbuotojai būtų tinkamai informuoti apie tai, kokie duomenų tvarkymo reikalavimai, įskaitant duomenų tvarkymo ribojimus, yra jam taikomi, tačiau atsakinga už BDAR nuostatų laikymąsi, t. y. už asmens

³ Viešojo administravimo, viešųjų paslaugų, administracinių paslaugų sąvokos pateikiamos VAĮ, kuris pasiekiamas adresu: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0BDFFD850A66/asr>.

⁴ Detalesnės informacijos apie pranešimą dėl paskirto DAP galima rasti Inspekcijos svetainėje: <https://www.ada.lt/go.php/lit/Pranesimas-apie-duomenu-apsaugos-pareiguna-bdar/4/1>.

duomenų apsaugą, pati valdžios institucija ar įstaiga. DAP tik konsultuoja valdžios instituciją ar įstaigą apie jos veikloje esančius duomenų tvarkymo trūkumus, teikia pasiūlymus (nuomonę) dėl šių trūkumų pašalinimo galimybių ir pan.

Atsižvelgiant į tai, manytina, kad duomenų valdytojai ar duomenų tvarkytojai turėtų įvertinti paskirtų atsakingų asmenų funkcijas, siekiant nustatyti, ar nėra kolizijos tarp BDAR įtvirtintų DAP funkcijų ir faktinių funkcijų, kurios nustatytos konkreitiems asmenims šiuo metu.

Interesų konfliktai – DAP funkcijų santykis su kitomis funkcijomis

Įvertinus gautą informaciją iš valdžios institucijų ir įstaigų, nustatyta, kad vienas dažniausiai pasitaikančių trūkumų yra konkrečios pareigybės pasirinkimas, t. y. pastebėta, kad neretai DAP skiriami tokie asmenys, dėl kurių kyla didelė interesų konflikto rizika.

Atkreipiame dėmesį, kad vienas iš pagrindinių kriterijų, vertinant, ar dėl konkrečios pareigybės gali kilti interesų konfliktas, yra **asmens duomenų tvarkymo tikslų ir priemonių nustatymo galimybė (įgaliojimai)**. Kitaip tariant, jei konkreti pareigybė gali nustatyti duomenų tvarkymo tikslus, taip pat, kokius duomenis ir kokia apimtimi rinkti, kaip juos tvarkyti ir pan. (t. y. nustatyti kodėl, ką ir kaip tvarkyti), tuomet darytina išvada, kad galimybė kilti interesų konfliktui būtų reali.

Paprastai interesų konfliktą galinčiomis sukelti pareigybėmis galėtų būti laikomos:

1. **Vyresnioji vadovybė**, pavyzdžiui, generalinis direktorius, vyriausiasis finansininkas, vyriausiasis gydytojas, rinkodaros vadovas, žmogiškųjų išteklių vadovas, IT padalinio vadovas ir kt.

2. **Žemesnio lygio pareigos**, jei vykdamas tas pareigas arba funkcijas reikia **nustatyti** duomenų tvarkymo tikslus ir priemones: saugos įgaliotiniai, vadovų pavaduotojai ir kt.

3. **Išorinio DAP atveju**, jei jo paprašoma atstovauti valdžios institucijai ar įstaigai teismuose, kai nagrinėjamos bylos, susijusios su duomenų apsaugos klausimais.

Taigi, valdžios institucijoms ir įstaigoms, paskyrusioms DAP, pavyzdžiui, saugos įgaliotinį, dokumentų valdymo skyriaus vedėją, bendrųjų reikalų skyriaus vedėją, personalo skyriaus vedėją, institucijos ar įstaigos direktoriaus pavaduotoją, viešųjų pirkimų skyriaus vedėją, gali kilti interesų konflikto rizika.

Papildomai pabrėžtina, kad valdžios institucijos ir įstaigos, atsižvelgiant į jų struktūrą, veiklą ir kitas reikšmingas aplinkybes, turėtų kiekvienu konkrečiu atveju vertinti, ar konkreti pareigybė, net jei ji nepriklauso vyresniajai vadovybei, galėtų kelti interesų konfliktą.

Darbo laiko dalis, kurią darbuotojas turėtų skirti DAP funkcijoms vykdyti

Pastebėtina, kad paprastai DAP funkcijos yra priskiriamos esamam valdžios institucijos ar įstaigos darbuotojui, atliekančiam ir kitas pareigas. Gauta informacija rodo, kad DAP funkcijoms vykdyti skiriama laiko dalis, kai jam priskirtos ir kitos funkcijos, svyruoja nuo 5 iki 90 proc.

BDAR nenustato, kokią tiksliai laiko dalis turi būti skiriama DAP funkcijoms vykdyti, tačiau įtvirtina pareigą suteikti DAP užduotims atlikti būtinus išteklius (BDAR 38 straipsnio 2 dalis). DAP gairėse yra nustatyta, kad viena iš išteklių rūšių yra „**pakankamai laiko DAP užduotims atlikti**“. Kitaip tariant, konkreti laiko dalis nėra svarbi, tačiau DAP atliekamos funkcijos neturi trukdyti faktiškai vykdyti ir DAP užduotis.

DAP įtraukimo į duomenų valdytojo ar duomenų tvarkytojo veiklą nustatymas vidiniuose teisės aktuose

Atsižvelgiant į atlikus Apklausą gautą informaciją iš valdžios institucijų ar įstaigų, DAP funkcijos (veikla) neretai nustatoma:

1. Tik pareigybės aprašymais arba įsakymais dėl DAP skyrimo;
2. Asmens duomenų apsaugos taisyklėmis;
3. Atskirais dokumentais, aprašančiais skirtingus su asmens duomenų apsauga susijusius procesus;
4. Tik BDAR (vadovaujantis jo 39 straipsniu), bet vidinių dokumentų nėra priimta;
5. Atskirais pavedimais arba kreipiantis darbine tvarka (vidinių dokumentų nėra priimta).

Manytina, kad neretai valdžios institucijose ar įstaigose **DAP įtraukimo į jų veiklos procesus reglamentavimas nepakankamas arba netinkamas.**

Pagrindiniai reglamentavimo trūkumai

Dalies valstybės institucijų ar įstaigų **vidiniai teisės aktai orientuoti į DAP kompetencijos detalizavimą, bet ne DAP įtraukimo į institucijos ar įstaigos veiklą procedūras**, t. y. nėra nustatyta, kas, kaip ir kada turi kreiptis į DAP, kaip pasireiškia DAP dalyvavimas valdžios institucijos ir įstaigos veikloje, ar konkretus klausimas ar dokumentas turėtų būti derinimas su DAP (pavyzdžiui, ar reikia gauti DAP vizą, ar reikalingas dokumentų suderinimas elektroniniu paštu ar kt.). Tai sudaro sąlygas DAP neįtraukti į duomenų apsaugos klausimų vertinimą arba įtraukimą netinkamu laiku bei apsunkinant būtinos informacijos prieinamumą.

Papildomai pastebėtina, kad tuo atveju, kai duomenų valdytojo veikloje priimami **keli atskiri vidiniai teisės aktai**, apibrėžiantys DAP kompetenciją skirtinguose procesuose, rekomenduotina **tinkamai informuoti darbuotojus** apie tai, kokiais atvejais jie privalo kreiptis į DAP. Tai gali būti įgyvendinama, pavyzdžiui, parengiant atmintinę, kurioje aiškiai pateikiama informacija, apimanti visuose atskiruose teisės aktuose išskirtus atvejus.